РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 29.053.01 Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук Олійник Ірині Вікторівні на підставі прилюдного захисту докторської дисертації «Теоретичні та методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури» на правах рукопису за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

«28» жовтня 2026 року, протокол № 6

Олійник Ірина Вікторівна, 1983 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2005 році Глухівський державний педагогічний університет ім. О. Довженка й отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Українська мова та література» та здобула кваліфікацію вчителя української мови і літератури, зарубіжної літератури та українознавства.

Кандидат педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 «Соціальна педагогіка» з 2013 року, доцент кафедри педагогіки і психології, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (Дніпро) з 2019 року.

Працює на посаді доцента кафедри психології та педагогіки, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (Дніпро) з 2013 р. до сьогодні.

Докторська дисертація виконана на кафедрі психології та педагогіки, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (Дніпро).

Рекомендовано до захисту 23 липня 2026 року.

Здобувачка має 76 наукових праць, у тому числі: 1 монографія, 2 розділи в колективних монографіях, 1 навчально-методичний посібник, 37 наукових статей, із них 5 у виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 30 у наукових фахових виданнях України, 2 у наукових виданнях іноземних держав; 35 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Серед праць, що відображають основні наукові результати дисертації, 24 підготовлено одноосібно.

Опоненти:

Семеног Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професор кафедри педагогіки, керівник Центру науково-освітнього партнерства та мережевої взаємодії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У дисертації ґрунтовно розкрито сутність дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії та обґрунтовано систему її формування. Водночас виразнішої конкретизації потребує специфіка цієї компетентності саме у здобувачів із професійної освіти. Доцільно було б чіткіше показати, як необхідність поєднання педагогічного дослідження з аналізом професійної діяльності, галузевих технологій і кваліфікаційних вимог позначається на змісті дослідницьких завдань та очікуваних результатах підготовки. Це посилило б аргументацію предметної спрямованості запропонованої системи.

2. Авторка приділяє значну увагу культурі наукового мовлення, академічній комунікації та розвитку мовної особистості викладача-науковця. Водночас варто було б виразніше простежити зв'язок цих положень із компонентною структурою дослідницької компетентності та показниками її сформованості. Зокрема, потребує конкретизації оцінювання здатності аспіранта вибудовувати наукову аргументацію, розмежовувати власну позицію й положення інших дослідників, інтерпретувати іншомовні джерела та брати участь у фаховій дискусії. Таке уточнення поглибило б розуміння академічної комунікації як способу осмислення й обґрунтування нового знання.

3. Підтримуємо запропоноване авторкою поєднання індивідуального планування дослідницького розвитку з науковим керівництвом, менторством, супервізією та коучингом. У дисертації ці форми супроводу спрямовано, зокрема, на розвиток самостійності й відповідальності аспіранта. Разом із тим дискусійним залишається питання співвідношення динаміки інтенсивності педагогічного супроводу та зростання дослідницької автономії аспіранта. Доцільно було б докладніше визначити ознаки готовності здобувача до зменшення зовнішньої підтримки, а також окреслити, як на різних етапах підготовки змінюється розподіл відповідальності за постановку завдань, вибір дослідницьких рішень і оцінювання їхніх наслідків. Це конкретизувало б механізм переходу до самостійної наукової діяльності.

4. Розроблений діагностичний інструментарій поєднує оцінювання результатів виконання завдань, експертні судження та рефлексивну самооцінку здобувачів. Водночас методичний опис виграв би від докладнішого пояснення процедури узгодження цих даних у випадках їх розбіжності. Зокрема, варто уточнити, як інтерпретується ситуація, коли аспірант демонструє якісний дослідницький результат, проте оцінює власні можливості стримано, або, навпаки, його висока самооцінка не підтверджується виконанням завдань. Важливо також конкретизувати способи забезпечення узгодженості експертних оцінок, оскільки від цього залежить обґрунтованість визначення рівня сформованості дослідницької компетентності.

5. Позитивно оцінюємо експериментальну перевірку педагогічної системи за участю здобувачів різних років вступу. Водночас

експериментально-впроваджувальний етап припав на 2021–2025 рр., тобто на період істотних змін в організації освітнього процесу. У зв'язку із цим доцільно було б докладніше розкрити, як під час реалізації системи та інтерпретації результатів ураховувалися відмінності щодо формату й організації навчання, доступності дослідницьких ресурсів, можливостей безпосередньої академічної взаємодії учасників. Таке уточнення дозволило б конкретизувати умови, за яких запропонована система зберігає результативність, та визначити, які її елементи потребують адаптації до освітнього контексту.

Сущенко Лариса Олександрівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професор, в.о. завідувача кафедри дошкільної та початкової освіти Запорізького національного університету, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У методологічному обґрунтуванні дослідження авторка поєднує системоутворювальні, особистісно-ціннісні та технологічно-операційні підходи з наскрізним застосуванням синергетичного підходу. Водночас додаткового пояснення потребує визначення такого поєднання саме як ієрархічного. Доцільно було б чіткіше розмежувати функціональне групування підходів та їх ієрархічне підпорядкування, показавши, які методологічні положення є визначальними для прийняття конкретних рішень під час проєктування педагогічної системи. Це посилило б аргументацію запропонованої організації методологічного підґрунтя.

2. У теоретичній частині дисертації дослідницьку компетентність розглянуто у взаємозв'язку з методологічною підготовкою та професійним становленням майбутнього доктора філософії. Водночас доцільно було б виразніше окреслити співвідношення понять «дослідницька компетентність» і «методологічна культура», зважаючи на спільність окремих їхніх характеристик: усвідомленого вибору підходів і методів, обґрунтування наукових рішень, критичного аналізу та рефлексії. Уточнення змістових меж цих понять і характеру їх взаємозв'язку поглибило б теоретичну аргументацію авторського визначення дослідницької компетентності та її компонентної структури.

3. Вагомим практичним результатом є дослідницька орієнтація змісту 14 освітніх компонентів. Однак опис їхнього внеску у формування дослідницької компетентності виграв би від узагальненого представлення наступності завдань між дисциплінами та практиками. Зокрема, доцільно було на прикладі одного дослідницького вміння простежити його первинне опанування, подальше ускладнення й самостійне застосування у дисертаційному проєкті. Така конкретизація дозволила б виразніше показати механізм міждисциплінарної інтеграції та способи запобігання дублюванню навчальних завдань.

4. Науковий інтерес становить використання здобутків випускників аспірантури та створення банку дослідницьких практик. Авторка розкриває

напрями аналізу цих матеріалів і форми роботи з ними. Водночас варто було б докладніше визначити критерії добору проєктів до такого банку: їхню методологічну різноманітність, відповідність потребам аспірантів, наявність дискусійних рішень і можливостей для порівняльного аналізу. Окремого пояснення потребує співвідношення успішних практик із прикладами дослідницьких труднощів, перегляду первинних припущень або отримання результатів, які не підтвердили очікувань дослідника.

5. Серед принципів авторської концепції визначено принцип ресурсозбереження, тоді як методичне забезпечення передбачає значну кількість індивідуальних і групових форм роботи, засобів супроводу та рефлексії. У цьому зв'язку доцільно було б конкретніше показати, як зазначений принцип реалізовано під час визначення навантаження аспірантів і науково-педагогічних працівників. Корисним було б розмежування обов'язкових та варіативних засобів системи й пояснення підстав їх добору залежно від дослідницьких потреб здобувача. Це підвищило б практичну визначеність запропонованого забезпечення.

Бутенко Людмила Леонідівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професор, завідувач кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава), дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У підрозділах 1.1. та 1.2 дисертації більшість висновків та наведених джерел стосується підготовки PhD взагалі. Специфіка професійної освіти (підготовка фахівців для ЗПТО, фахової передвищої освіти, дуальне навчання, виробничі практики, співпраця з роботодавцями) в контексті формування дослідницької компетентності підготовки докторів філософії професійної освіти розкрито недостатньо. Відповідно доцільно було б більш чітко виокремити, чим саме дослідницька діяльність у галузі професійної освіти відрізняється від інших педагогічних спеціальностей.

2. У підрозділі 1.2. вибудовано ланцюжок «Наукове дослідження – Наукова діяльність – Дослідницька діяльність – Дослідницька поведінка – Здібності – Уміння – Компетенція/Компетентність». Однак, обґрунтування поняття «дослідницька поведінка» звужено до позицій психофізіології щодо орієнтувального рефлексу та пошукової активності (стор. 104-105). Доцільно було б дослідницьку поведінку докторів філософії пов'язати й з дослідницькою автономією, академічною поведінкою, академічною доброчесністю та науковою етикою.

3. Звернення до зарубіжного досвіду в контексті проблематики дисертації (підрозділ 1.4) набуло б більшої ваги за умови подання узагальнювального висновку щодо можливостей імплементації відповідних наукових та навчально-методичних ідей в практику підготовки докторів філософії у вітчизняних ЗВО.

4. Репрезентація 12 методологічних підходів у підрозділі 2.2. є універсальною для підготовки фахівців будь-якого профілю. Доцільно було б

конкретизувати як саме кожен з підходів сприяє трансформації змісту, методів підготовки здобувачів зазначеної спеціальності. Представлена на Рис. 3.1. (підрозділ 3.1) модель не може розглядатися як структурно-функційна, як зазначено у Завданні № 5 у вступі, оскільки відсутні позначення прямих та зворотних зв'язків між складниками системи.

5. У підрозділі 5.1. на стор. 439 зазначено про те, що системність як характеристика дослідницької підготовки забезпечувалася завдяки впровадженню авторської дисципліни «Дослідницька компетентність викладача-науковця». Зазначена позиція потребує додаткового обґрунтування, оскільки системність будь-якого процесу не може бути пов'язана із одним чинником або умовою. Крім того, відповідно до силабусу (Додаток Г) дисципліна «Дослідницька компетентність викладача-науковця» є вибірковою, що за умови вільного вибору здобувачів зумовлює певні організаційні утруднення щодо залучення всіх аспірантів до її опанування.

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

1. Від доктора педагогічних наук, професора, в.о. завідувача кафедри педагогіки та соціальної роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії Людмили Романишиної.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

2. Від науково-організаційного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (протокол №2 від 24 вересня 2026 року), відгук підготовлено доктором педагогічних наук, професором, заступником начальника відділу – начальника відділення наукової, науково-технічної діяльності та інтелектуальної власності науково-організаційного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького Олександром Діденком.

Відгук позитивний. **Зауваження**: З огляду на значення міжнародної академічної взаємодії доцільно конкретизувати способи залучення до неї аспірантів, які мають обмежені можливості участі в очній мобільності. Зокрема, цікавим було б пояснення того, як дистанційні наукові семінари, спільне обговорення дослідницьких матеріалів із зарубіжними колегами або участь у міжнародних проєктних групах можуть включатися в індивідуальну траєкторію здобувача та сприяти розвитку його дослідницької компетентності.

3. Від кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 3 від 01.10.2026 р.), підготовлений деканом факультету гуманітарної та економічної освіти, доктором педагогічних наук, професором Світланою Саяпіною.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

4. Від кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(протокол № 2 від 30 вересня 2026 року), підготовлений доктором педагогічних наук, професором Галиною Мешко.

Відгук позитивний. Зауваження: доцільно докладніше висвітлити способи використання результатів діагностики за нерівномірної сформованості компонентів дослідницької компетентності. Зокрема, цікаво було б конкретизувати, як коригується індивідуальний план здобувача вищої освіти, який демонструє групову методологічну обізнаність, але має труднощі з практичним проєктуванням дослідження або критичним оцінюванням власних рішень. Такий приклад посилив би розуміння зв'язку між діагностуванням та персоналізацією підготовки.

5. Від відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол № 19 від 5 жовтня 2026 року), підготовлений доктором педагогічних наук, професором, старшим науковим співробітником Лідією Хомич.

Відгук позитивний. **Зауваження**: доцільно чіткіше представити критерії добору та поєднання педагогічних технологій у межах окремого дослідницького завдання. З огляду на широкий перелік запропонованих засобів цікаво було б уточнити, як ураховуються мета завдання, рівень підготовленості аспіранта та доступні ресурси під час вибору конкретного технологічного рішення. Це посилило б методичну визначеність авторської системи та полегшило її використання викладачами й науковими керівниками.

6. Від кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол №2а від 08.10.2026 р.), підготовлений доктором педагогічних наук, професором, завідувачем кафедри технологічної і професійної освіти Станіславом Бурчаком.

Відгук позитивний. **Зауваження:** до подальшого висвітлення результатів дослідження доцільно конкретизувати, за якими ознаками визначається готовність аспіранта до зменшення інтенсивності менторського, супервізійного або коучингового супроводу. Пояснення того, як змінюються міра допомоги та самостійність здобувача на різних етапах, дозволило б виразніше розкрити механізм розвитку академічної автономії в запропонованій системі.

7. Від відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України (протокол №10 від 12 жовтня 2026 р.), підготовлений доктором педагогічних наук, професором, членом-кореспондентом НАПН України, завідувачем відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України Олександром Малихіним.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

8. Від кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол №3 від 15.10.2026 р.), підготовлений доктором педагогічних наук, професором, завідувачем кафедри педагогіки, Криворізького державного педагогічного університету Оленою Лаврентьєвою.

Відгук позитивний. **Зауваження:** у рефераті доцільно було б виразніше розкрити специфічний внесок науково-викладацької практики у формування дослідницької компетентності. Зокрема, варто конкретизувати, які завдання під час практики спонукають аспіранта аналізувати педагогічну проблему, обґрунтовувати спосіб її розв'язання та перевіряти результат, а також як оцінюється саме дослідницький складник їх виконання. Це посилило б розуміння механізму взаємозбагачення наукової та викладацької підготовки в авторській системі.

9. Від доктора педагогічних наук, професора, декана факультету права, гуманітарних і соціальних наук, професора кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського Тамари Поясок.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

10. Від доктора педагогічних наук, професора кафедри французької філології Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова Маріанни Князян.

Відгук позитивний. **Зауваження:** докладніше представити можливості адаптації педагогічної системи до різних галузевих контекстів досліджень із професійної освіти. Зокрема, доцільно уточнити, які елементи змісту й організації підготовки залишаються спільними для всіх здобувачів, а які варіюються залежно від предмета дослідження та специфіки професійної діяльності фахівців, підготовку яких вони вивчають. Це допомогло б виразніше показати поєднання цілісності авторської системи з різноманітністю дослідницьких завдань у межах спеціальності.

11. Від доктора педагогічних наук, професора, заступника директора Навчально-наукового-інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна Марини Васильєвої.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Алла РИЖАНОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, без зауважень; Світлана ШЕХАВЦОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень; Марія ПОЧИНКОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень; Лариса ДАНИЛЬЧУК, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, **зауваження**: у роботі бажано було б чіткіше деталізувати авторську позицію відповідно методологічної траєкторії вирішення проблеми; Вікторія

ЖЕЛАНОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, **зауваження**: у роботі є дискусійне питання щодо інтеграції змісту і цінностей в одній підсистемі; Світлана ОМЕЛЬЧЕНКО, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, без зауважень; Світлана БАДЕР, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень; Ярослава ЮРКІВ, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, без зауважень; Наталія ВОЛКОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень.

При проведенні таємного голосування виявилося, що із 13 членів докторської ради, 1 член ради є кандидатом наук без права голосу, відтак взяли участь у голосуванні 12 осіб (з них 6 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

«За» 12 членів докторської ради,

«Проти» – немає,

недійсних бюлетенів – немає.

ВИСНОВОК

спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 при Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» про дисертацію **Олійник Ірини Вікторівни на тему «Теоретичні та методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури»,** подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук (доктора наук) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти від 28 жовтня 2026 року протокол № 6.

На підставі вивчення дисертаційної роботи Олійник Ірини Вікторівни на тему «Теоретичні та методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури», виступів офіційних опонентів – **Семеног Олени Миколаївни**, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки, керівника Центру науково-освітнього партнерства та мережевої взаємодії, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка; **Сущенко Лариси Олександрівни,** доктора педагогічних наук, професора завідувача кафедри дошкільної та початкової освіти, Запорізький національний університет; **Бутенко Людмили Леонідівни,** доктора педагогічних наук, доцента, завідувача кафедри педагогіки факультету педагогіки і психології, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Лубни); відгуків про реферат дисертаційної роботи та матеріалів прилюдного захисту, спеціалізована вчена рада

ухвалила:

Дисертаційна робота Олійник Ірини Вікторівни є самостійним завершеним дослідженням актуальної проблеми теорії та методики професійної освіти, яка набуває значної актуальності в умовах реформування

вищої освіти України, імплементації європейських стандартів докторської підготовки, розширення вимог до академічної мобільності, публікаційної активності та наукової продуктивності здобувачів третього рівня вищої освіти.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної теми кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»: «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784) і «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U200059) та кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»: «Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології» (номер державної реєстрації 0117U002854).

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (протокол № 8 від 19 грудня 2019 р.) та підтримана при обговоренні результатів дослідження на міжкафедральному фаховому семінарі на базі кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (протокол № 14 від 16 червня 2026 року).

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічні, технологічні й освітні трансформації українського суспільства, зумовлені євроінтеграцією, цифровізацією, викликами воєнного часу та потребою відновлення людського й наукового потенціалу, посилюють потребу в науковцях, здатних продукувати нове знання, обґрунтовувати інноваційні рішення та впроваджувати їх в освітню практику. Стратегічна роль у їх підготовці належить докторській освіті, покликаній забезпечити становлення самостійного, академічно відповідального й рефлексивного дослідника.

Особливої актуальності ця проблема набуває в підготовці майбутніх докторів філософії з професійної освіти, розвиток якої пов'язаний зі змінами в економіці, технологіях виробництва, професіях і кваліфікаціях, запитах ринку праці. Дослідження в цій галузі мають міждисциплінарний і практикоорієнтований характер, передбачають поєднання педагогічного знання з галузевим контекстом, розроблення й експериментальну перевірку інновацій та трансфер результатів у практику професійної, фахової передвищої і вищої освіти. На третьому (освітньо-науковому) рівні дослідницька діяльність набуває системоутворювального значення, а здатність самостійно її здійснювати визначається сформованістю дослідницької компетентності. Вона інтегрує методологічні знання, ціннісне ставлення й мотивацію до наукового пошуку, уміння формулювати проблему, проєктувати дослідження, працювати з науковою інформацією, добирати методи, аналізувати й інтерпретувати дані, представляти результати, дотримуватися академічної доброчесності та рефлексивно оцінювати власну діяльність.

Формування дослідницької компетентності відбувається у взаємозв'язку освітнього й наукового складників підготовки в аспірантурі, що поєднує опанування освітніх компонентів, виконання дисертаційного проєкту, наукове керівництво, практичну підготовку, академічну комунікацію та залучення до дослідницьких проєктів і наукової спільноти. Проте наявність цих складників сама по собі не забезпечує цілісності досліджуваного процесу, що потребує обґрунтованих методологічних орієнтирів, змісту, педагогічних технологій, діагностичного інструментарію та навчально-методичного забезпечення.

Нормативно-правове підґрунтя дослідження становлять закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016), «Про освіту» (2017), «Про професійну освіту» (2025), «Про фахову передвищу освіту» (2019); постанови Кабінету Міністрів України, якими затверджено перелік галузей знань і спеціальностей (2015), Національну рамку кваліфікацій (2011), порядки підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук (2016) і присудження ступеня доктора філософії (2022); Стандарт вищої освіти зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для третього (освітньо-наукового) рівня (2024).

Європейські орієнтири докторської підготовки визначено Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG, 2015), Зальцбурзькими принципами (Salzburg Principles, 2005), рекомендаціями Salzburg II (2010) та Принципами інноваційної докторської підготовки Європейської комісії (Principles for Innovative Doctoral Training, 2011). У них наголошено на системоутворювальній ролі дослідницької діяльності, якості докторських програм, інституційному дослідницькому середовищі, міждисциплінарній і міжнародній взаємодії, академічній мобільності, дослідницькій етиці, інтелектуальній автономії та здатності управляти власним науковим проєктом.

Засади компетентнісного підходу обґрунтовано у працях О. Антонової, І. Беха, Н. Бібік, С. Бондар, Н. Волкової, М. Голованя, В. Лугового, О. Пометун, О. Семеног, В. Ягупова та ін.; філософські й теоретико-методологічні засади професійної підготовки та розвитку професійної освіти висвітлено у працях О. Дубасенюк, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, Н. Волкової, В. Лугового і Ж. Таланової. Значущими є праці Л. Сущенко з організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, О. Семеног – з академічної культури, професійної компетентності й підготовки докторів філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта», Л. Бутенко – з культури наукового мислення та методологізації підготовки науково-педагогічних працівників.

Сутність, структуру, критерії та показники дослідницької компетентності розкрито М. Архиповою, М. Голованем, Л. Бондаренко, С. Сисоєвою та Л. Козак. Її формування у майбутніх педагогів і викладачів досліджували Л. Бурчак, Т. Ваколя, М. Князян, Л. Бондаренко,

Л. Сущенко; психологів і перекладачів – К. Василенко, В. Василюк; фахівців інженерного, економічного, соціального та природничого профілів – І. Буцик, Ю. Захарченко, С. Кравченко, О. Повідайчик, О. Прохорчук, М. Самойлова, І. Солошич та ін. Організацію дослідницької діяльності майбутніх фахівців вивчали О. Артеменко, Н. Бірук, Г. Кловак, О. Микитюк, Л. Султанова, Ю. Скиба, О. Ярошенко.

Проблемам підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня присвячено праці Н. Волкової, О. Семеног, О. Дубасенюк, В. Лугового, Ж. Таланової, С. Сисоєвої, І. Регейло, В. Меняйло. Найбільш наближеними до теми дисертації є дослідження В. Меняйло щодо підготовки майбутніх докторів філософії до дослідницько-інноваційної діяльності, Я. Топольник – інформаційно-комунікаційної підтримки наукових досліджень майбутніх магістрів і докторів філософії в галузі освіти, А. Яцишин – використання цифрових відкритих систем у підготовці аспірантів і докторантів з наук про освіту, Л. Сущенко – організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів. Технології та педагогічні умови формування дослідницької компетентності висвітлено Ю. Бойчуком, І. Буциком, К. Василенко, А. Каленським, С. Кравченко, О. Семеног, О. Ярошенко та ін.

Зарубіжні підходи до докторської підготовки розкрито у працях С. Андерсон (S. Anderson), А. Остін (A. Austin), Д. Боуда (D. Boud), Д. Карлесса (D. Carless), С. Ґарднер (S. Gardner), Р. Гассада (R. Hassad), С. Ківіка (S. Kyvik), К. Пюхелто (K. Pyhältö), Д. Сейфера (D. Safer), В. Шнайдера (V. Schneider), Л. Шульмана (L. Shulman), М. Торки (M. Torka) та ін. Учені досліджують моделі докторської освіти, академічну соціалізацію й професійну ідентичність здобувачів, наукове наставництво, зворотний зв'язок, дослідницьке середовище та міжнародну мобільність.

Зміст, структуру, умови формування й оцінювання дослідницької компетентності висвітлено Ф. Бьоттхер (F. Böttcher), Б. Ґамсе (B. Gamse), Т. Кадрууном (T. Kadroon), Л. Удомпонг (L. Udompong), М. Вердераме (M. Verderame) та ін. Її пов'язують із володінням методологією наукового пошуку, здатністю проєктувати й реалізовувати дослідження, аналізувати дані, здійснювати міждисциплінарну взаємодію, дотримуватися дослідницької етики, презентувати й оцінювати результати; значну увагу приділяють діагностуванню, наставництву та дослідницько орієнтованому навчанню.

Отже, у педагогічній науці сформовано вагоме підґрунтя для дослідження компетентнісного підходу, професійної та докторської підготовки, організації дослідницької діяльності. Водночас теоретичні й методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти не набули цілісного обґрунтування. Потребують розроблення її структура з урахуванням специфіки спеціальності 015 «Професійна освіта», механізми інтеграції складників докторської

підготовки, концепція, педагогічна система, організаційно-педагогічні умови, змістово-технологічне та діагностичне забезпечення.

Аналіз наукових джерел, нормативно-правових документів і практики докторської підготовки дав змогу виявити суперечності:

– на соціально-освітньому рівні – між потребою суспільства й системи професійної освіти в компетентних, автономних і відповідальних дослідниках, здатних продукувати нове знання та впроваджувати результати досліджень у практику, і недостатньою системністю формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури;

– на концептуальному рівні – між потребою в цілісному теоретико-методологічному обґрунтуванні формування дослідницької компетентності як інтегративного особистісно-професійного утворення майбутнього доктора філософії з професійної освіти та недостатньою розробленістю відповідних концептуальних положень;

– на змістово-технологічному рівні – між необхідністю цілісного змістово-технологічного забезпечення дослідницької підготовки, що охоплює науково обґрунтований зміст, послідовну організацію дослідницької діяльності й сучасні педагогічні технології, і фрагментарністю цього процесу та переважанням знаннєво-репродуктивних форм і методів;

– на організаційно-середовищному рівні – між потребою у створенні дослідницько орієнтованого освітньо-наукового середовища, що поєднує освітній і науковий складники та забезпечує розвиток дослідницької автономії здобувачів, і фрагментарним використанням кадрового, наукового, організаційного та ресурсного потенціалу закладів вищої освіти;

– на діагностично-результативному рівні – між необхідністю діагностування рівнів сформованості дослідницької компетентності, моніторингу динаміки її формування й оцінювання ефективності педагогічної системи та недостатньою розробленістю критеріально-діагностичного забезпечення з урахуванням специфіки підготовки докторів філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта».

Означені суперечності визначили ***проблему дослідження***, яка полягає в необхідності науково-теоретичного переосмислення методологічних засад та вдосконалення методичних основ формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти відповідно до потреб сьогодення в умовах сучасних суспільних трансформацій в Україні шляхом розроблення та реалізації педагогічної системи формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше:*

– розроблено й теоретично обґрунтовано концепцію формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної

освіти в умовах аспірантури, побудовану на єдності методологічного, теоретичного та технологічного концептів;

– сформульовано авторське визначення дослідницької компетентності майбутнього доктора філософії з професійної освіти як поліфункціонального інтегративного особистісно-професійного утворення, що виявляється у здатності самостійно, відповідально й ефективно здійснювати дослідницьку діяльність на теоретико-методологічному рівні, відповідному вимогам докторської підготовки, продукувати нове наукове знання, апробувати та впроваджувати результати дослідження; обґрунтовано структуру цієї компетентності, утворену мотиваційно-ціннісним, змістово-пізнавальним, операційно-діяльнісним та особистісно-рефлексивним компонентами;

– розроблено й теоретично обґрунтовано педагогічну систему формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти та її структурно-функціональну модель, що відображає взаємозв'язок цільової, концептуально-методологічної, змістово-ціннісної, організаційно-технологічної, рефлексивно-аналітичної та результативно-оцінної підсистем і поетапну логіку їх реалізації; експериментально перевірено ефективність розробленої системи;

– обґрунтовано організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування педагогічної системи: запровадження індивідуального плану дослідницького розвитку майбутнього доктора філософії з професійної освіти; підготовку й методичну підтримку науково-педагогічних працівників і наукових керівників щодо цілеспрямованого формування дослідницької компетентності здобувачів; використання наукових здобутків випускників і результатів аналізу дослідницьких проєктів у підготовці майбутніх докторів філософії; створення цілісного дослідницько орієнтованого освітньо-наукового середовища та системи підтримки здобувачів на засадах менторства, супервізії й коучингу;

– *уточнено* зміст понять «наукова діяльність», «дослідницька діяльність», «дослідницькі вміння», «дослідницька компетентність» у контексті професійного становлення майбутнього доктора філософії з професійної освіти;

– сутність формування дослідницької компетентності як цілеспрямованого, поетапного й керованого процесу набуття здобувачем здатності до автономного здійснення наукового дослідження;

– *удосконалено* критеріально-діагностичне забезпечення оцінювання сформованості дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії, що охоплює аксіологічно-мотиваційний, когнітивно-гносеологічний, процесуально-технологічний і рефлексивно-результативний критерії, відповідні показники, базовий, оптимальний і творчий рівні та комплекс діагностичних методик;

– змістово-технологічне забезпечення дослідницької підготовки здобувачів шляхом інтеграції інтерактивних, фасилітаційних, цифрових, проблемно-дослідницьких, проєктних, коучингових, менторських і

професійно орієнтованих технологій в освітньо-науковий процес аспірантури;

– *подальшого розвитку набули* теоретичні положення щодо формування дослідницької компетентності в дослідницько орієнтованому освітньо-науковому середовищі на засадах інтеграції освітньої, дослідницької, практичної, комунікативної та рефлексивної складових докторської підготовки;

– наукові уявлення про персоналізацію дослідницької траєкторії здобувача, розвиток його академічної автономії, рефлексивності та професійної дослідницької позиції засобами наукового наставництва, менторства, супервізії й коучингу.

Практичне значення. Проведене дослідження дає змогу розв'язати важливу наукову проблему формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти. Зокрема, отримані результати мають теоретичне й практичне значення для вдосконалення змісту та методичного забезпечення підготовки аспірантів, організації їхньої науково-дослідницької діяльності й створення сприятливого освітньо-наукового середовища. У межах дослідження обґрунтовано концептуальні засади, розроблено систему формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти, визначено педагогічні умови її ефективного функціонування та підготовлено науково-методичне забезпечення для впровадження результатів дослідження в освітньо-науковий процес аспірантури.

Матеріали дослідження можуть бути використані розробниками освітньо-наукових програм, науково-педагогічними працівниками й науковими керівниками для оновлення змісту докторської підготовки, організації дослідницької та практичної діяльності, наукового супроводу й моніторингу розвитку здобувачів; аспірантами – для планування індивідуальної дослідницької траєкторії, самостійної наукової роботи, представлення результатів дослідження та професійного саморозвитку.

Результати дослідження впроваджено в:

– ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (урахування результатів дисертаційного дослідження в процесі реалізації освітньо-наукової програми 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями); розширення змісту освітніх компонентів шляхом інтеграції дослідницько-орієнтованих тем, практичних завдань, інтерактивних та цифрових технологій навчання до дисциплін нормативної та вибіркової складових освітньо-наукової програми «Професійна освіта», а саме: «Філософія науки і методи наукових досліджень», «Іноземна мова для академічних цілей», «Педагогічні технології в сучасній освіті», «Психологія педагогічної діяльності викладача», «Розробка дисертаційного проєкту», «Актуальні проблеми професійної освіти», «Практика в педагогічній майстерні», «Науково-викладацька практика», «Професійна освіта: технології VR та AR», «Управління науковими проєктами та фандрайзинг», «Методи статистичної

обробки даних», «Академічне письмо та риторика», «Педагогічна майстерність викладача», «Самоменеджмент та саморозвиток викладача»; розроблено й впроваджено навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни «Дослідницька компетентність викладача-науковця», програму науково-викладацької практики, тренінг «Життєва перспектива та науково-професійне самовизначення дослідника», а також навчально-методичний посібник «Педагогічна практика: програма та методика реалізації», який використовується в освітньому процесі під час проходження майбутніми докторами філософії науково-викладацької практики; виступив експериментальною базою проведення педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності теоретичних і методичних засад формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури) (довідка № 373 від 28.05.2026 р.);

– ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (використання окремих матеріалів дисертаційного дослідження під час викладання навчальних дисциплін, пов'язаних із методологією наукових досліджень, організацією науково-дослідної діяльності та професійною підготовкою майбутніх докторів філософії, а також у процесі організації самостійної й науково-дослідної роботи аспірантів, підготовки тез доповідей, наукових статей, дослідницьких проєктів і дисертаційних робіт; розроблених авторкою інструментів моніторингу та самодіагностики рівня сформованості дослідницької компетентності, методичні рекомендації щодо організації науково-дослідної роботи аспірантів, а також окремі елементи менторського, коучингового та супервізійного супроводу наукового становлення майбутніх докторів філософії) (довідка № 1/105 від 29.05.2026 р.);

– Бердянський державний педагогічний університет (у межах констатувального та контрольного етапів педагогічного експерименту було сформовано контрольну групу здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, серед яких здійснювалася діагностика рівнів сформованості дослідницької компетентності до та після проведення формувального етапу експерименту) (довідка № 64-18/405 від 01.06.2026 р.);

– Криворізький державний педагогічний університет (ознайомлення науково-педагогічних працівників кафедри з результатами теоретичного аналізу проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії, представлення системи її формування, критерії, показники та рівні сформованості дослідницької компетентності, презентування підходів до інтеграції дослідницько-орієнтованих технологій у процес професійної підготовки майбутніх докторів філософії з професійної освіти) (довідка № 08-276/3 від 01.06.2026 р.);

– Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (використання у процесі підготовки здобувачів авторської системи формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури; окремих елементів навчально-методичного комплексу, спрямованих на розвиток

дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії; методичних розробок щодо організації науково-дослідної діяльності аспірантів; включення матеріалів дисертаційного дослідження до змісту лекційних курсів, практичних занять, самостійної роботи здобувачів) (довідка № 753/20.01-33 від 01.06.2026 р.);

– Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (проведено констатувальне дослідження, спрямоване на визначення вихідного рівня сформованості дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти; використання основних положень дисертаційного дослідження, а також матеріалів освітнього компонента «Дослідницька компетентність викладача-науковця», що містять завдання для розвитку наукового мислення та дослідницьких умінь майбутніх докторів філософії, під час викладання освітніх компонентів, пов'язаних із методологією наукових досліджень, академічною доброчесністю, розвитком дослідницької культури, науковою рефлексією, самоменеджментом дослідника та формуванням дослідницької ідентичності майбутнього доктора філософії) (довідка № 06/55 від 09.06.2026 р.);

– Національний університет біоресурсів і природокористування України (ознайомлення науково-педагогічних працівників із теоретичними положеннями та практичними результатами дисертаційного дослідження, зокрема із системою формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти, діагностичним інструментарієм визначення рівнів її сформованості та комплексом науково-методичного забезпечення формування дослідницької компетентності в умовах аспірантури) (акт від 11.06.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі подані в дисертації наукові результати одержано авторкою самостійно. У працях, написаних у співавторстві, авторський внесок зазначено в переліку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Отримані в результаті проведення наукового дослідження висновки оприлюднені у виступах, доповідях і повідомленнях на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2015); «Actual Questions and Problems of Development of Social Sciences» (Кельце, Польща, 2016); «Практична психологія у сучасному вимірі» (Дніпро, 2017, 2018, 2019, 2021); «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі» (Київ, 2017, 2019, 2021); «Modernization of Educational System: World Trends and National Peculiarities» (Каунас, Литва, 2018); «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2018, 2019); «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та праві» (Київ, 2018); «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2019); «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2019); «Сучасна вища освіта: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Дніпро, 2020, 2021, 2022); «Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти»

(Київ, 2022); «Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (Дніпро, 2023, 2024, 2025); «Prospects for the Development of Science and the Environment» (Гельсінкі, Фінляндія, 2023); «Horizons of Innovation: Conference on Multidisciplinary Trends in Science 2024» (Польща, 2024); «Modern Technologies among Us in the Environment» (Рим, Італія, 2024); «Current Trends in Scientific Research Development» (Бостон, США, 2025); *усеукраїнських* – «Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи» (Дніпро, 2017, 2018, 2019); «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2018); «Інформаційні технології» (Київ, 2018, 2019, 2021); «Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога» (Біла Церква, 2019); «Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі» (Харків, 2020).

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри, вчених, науково-методичних радах, семінарах ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (2017–2025 рр.).

Основні результати дисертаційної роботи висвітлено у 76 наукових і навчально-методичних працях, серед яких: 1 монографія, 2 розділи в колективних монографіях, 1 навчально-методичний посібник, 37 наукових статей, із них 5 у виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 30 у наукових фахових виданнях України, 2 у наукових виданнях іноземних держав; 35 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Серед праць, що відображають основні наукові результати дисертації, 24 підготовлено одноосібно.

Спеціалізована вчена рада рекомендує використовувати результати дослідження, автором якого є Олійник І.В., для створення цілісної системи формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти. Розробниками освітньо-наукових програм, науково-педагогічними працівниками й науковими керівниками аспірантів результати дослідження можуть слугувати для оновлення змісту підготовки майбутніх докторів філософії з професійної освіти; удосконалення організації дослідницької та практичної діяльності здобувачів; упровадження ефективних форм наукового супроводу й наставництва; моніторингу рівнів сформованості дослідницької компетентності; розроблення навчально-методичного забезпечення та створення цілісного науково-дослідницького середовища. Аспірантами результати дослідження можуть бути використані для планування індивідуальної дослідницької траєкторії, організації самостійної наукової роботи, методологічного обґрунтування дисертаційного дослідження, апробації та представлення його результатів, розвитку дослідницької самостійності й професійного саморозвитку.

Спеціалізована вчена рада вважає, що дисертаційна робота Олійник Ірини Вікторівни «Теоретичні та методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури» є завершеною науковою працею, виконаною особисто дисертанткою, що містить нові наукові положення і висновки, сукупність яких кваліфікується як вагомий внесок у розвиток теорії та методики професійної освіти.

Дисертація відповідає пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, що дає підстави для присудження Олійник Ірині Вікторівні наукового ступеня доктора педагогічних наук (доктора наук) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує Олійник Ірині Вікторівні науковий ступінь доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук Д 29.053.01 Олена КАРАМАН

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.053.01 Наталія МОРДОВЦЕВА

28 жовтня 2026 р.